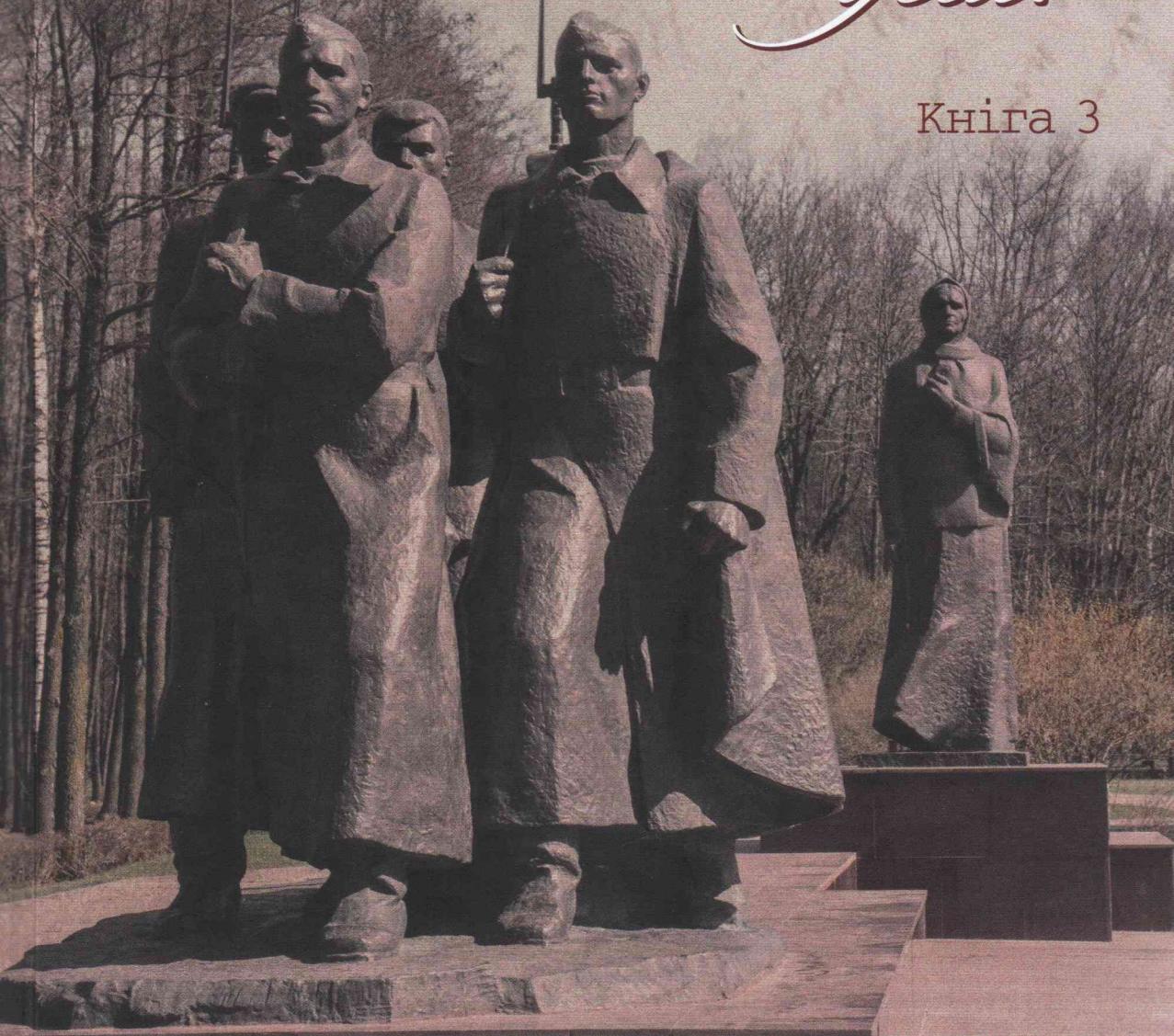




# Народны леманіс Вялікай Айчыннай вайны:

*устадзіштв  
усціс!*

Кніга 3



НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ  
Інстытут гісторыі



**Народны летапіс  
Вялікай Айчыннай вайны:**

*усполніць  
усціх!*

Кніга 3

Мінск  
«Беларуская навука»  
2023

УДК 94(476)“1941/1945”(093.2)

БКК 63.3(4Беи)622

Н30

*Aўтар ідэі – Старшыня Прэзідyума НАН Беларусi, акадэмік,  
доктар эканамічных науک, прафесар У. Р. Гусакоў*

Складальникі:

А. М. Літвін, Д. Г. Кіенко, А. А. Крыварот, К. Д. Ганчарэнка

Рэдакцыйная калегія:

А. А. Каваленя (гал. рэд.), В. Л. Лакіза (нам. гал. рэд.), А. М. Літвін (адказ. рэд.),  
М. Г. Жылінскі, У. В. Здановіч, А. І. Корсак, В. А. Космач, А. А. Крыварот, Э. С. Ярмусік

*Выданне падрыхтавана ў межах выканання Дзяржсаўнай комплекснай праграмы  
науковых даследаванняў на 2021–2025 гг. «Грамадства і гуманітарная бяспека бела-  
рускай дзяржавы»; падпраграма № 1 «Гісторыя» (науковы кіраунік праграмы – кан-  
дыдат гісторычных науک, дацэнт В. Л. Лакіза); заданне 12.1.5 – «Ваеннае гісторыя  
Беларусi як фактар забеспячэння гуманітарнай бяспекі беларускай дзяржавы»  
(кіраунік задання – доктар гісторычных науک, прафесар А. М. Літвін).*

*Поўныя матэрыялы народнага летапісу Вялікай Айчыннай вайны захоўваюцца  
у Цэнтры ваеннай гісторыі Беларусi Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі на-  
ук Беларусi*

*У кнізе выкарыстаны матэрыялы, узятыя з перыядычнага друку, адкрытых інтэр-  
нэт-крыніц і прыватных архіваў аўтараў артыкулаў*

**ISBN 978-985-08-2999-3**

© Інстытут гісторыі НАН Беларусi, 2023

© Афармленне. РУП «Выдавецкі дом  
«Беларуская навука», 2023

## Змест

Всебелорусская акция «Народны летапіс Вялікай Айчыннай вайны: успомнім усіх!» – значимый пример практической работы НАН Беларуси по сохранению исторической памяти белорусского народа.	3
<b>Сямейная хроніка</b>	9
Герой двух войн .....	10
О войне и белорусской девушке .....	17
Іван Афанасьевич Рутковский – педагог и ветеран .....	20
Пра прадзеда Мікалая Раманавіча Грышчанку .....	24
События войны в истории семьи Трубчик .....	30
Алексей Михайлович Бардашевич .....	33
Великая Отечественная война в моей семье .....	36
История моей семьи в событиях войны .....	41
Александр Павлович Шелюбский .....	49
Без вести пропавший .....	52
В атаку с трехлинейкой .....	55
Сталинградский минометчик .....	59
Под небом из пуль .....	63
Вслед за восходящим солнцем .....	68
Бацька і сын Гаранская .....	71
Память поколений о Великой Отечественной войне на примере судьбы М. А. Агаповой .....	77
Константин Лукьянович Малявко .....	90
Воспоминания Софии Филипповны Кузьмицкой .....	92
Под флагом Красного Креста .....	98
Мой отец – моя гордость .....	104
Партизанская семья Томашевских .....	116
Неизвестный герой Минского подполья .....	122
По праву памяти .....	125
Светлое имя отца .....	128
Мой дед перегонял самолеты из США .....	132
Память через поколения .....	134
Детские воспоминания о войне академика НАН Беларуси А. М. Гончаренко .....	139
<b>Лёссы землякоў</b> .....	150
«Мы ўсе выйшлі з вогненнай вёскі...» .....	151
Мы помним, мы гордимся! .....	157
Его имя носит наша пионерская дружина .....	163
Непобедимая сила духа .....	168
Забытое имя в истории города Минска .....	171
Спартак Прокопец из Холодного родника .....	178
Гроза танков .....	182
Мастер боевой воздушной радиолокации .....	186

Жизнь и судьба Николая Массонова: версии и факты .....	188
Партизанская борьба в западных областях БССР в воспоминаниях В. И. Ригина .....	204
Чем больше испытаний, тем сильнее дух .....	210
Три ранения и три ордена Славы Романа Кротова .....	213
Орден дагестанца за бои в Беларуси .....	219
Память сердца говорит .....	226
Уроженцы д. Камено Логойского района в боях войны .....	232
Ад Арэсы да Эльбы .....	234
Ветераны Советского района г. Минска .....	237
Франтавыя шыфры Ніны Саўчанка .....	247
Ілья Іванавіч Гарбачэўскі: падпольшчык, партызан, грамадзянін .....	252
Время героев: легендарный летчик Илья Павлович Мазурук .....	262
Мая вёска Варашкі ў гады Вялікай Айчыннай вайны .....	270
История семьи Бежок .....	279
<b>Даследаванні .....</b>	<b>294</b>
Лагерь № 337 на станции Лесная в истории семьи Гордейчик .....	295
От Малого Полсвижа до Берлина .....	312
Летописец подполья в Минском гетто .....	329
Штурмовики в небе над Логойщиной .....	340
Самолет не вернулся из боя .....	348
Ушедшие в ночь .....	357

- Народны** летапіс Вялікай Айчыннай вайны: успомнім усіх! Кн. 3 /  
H30 Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; склад.: А. М. Літвін [і інш.]. –  
Мінск : Беларуская навука, 2023. – 367 с. : іл.  
ISBN 978-985-08-2999-3.

У выданні прадстаўлены ўспаміны і дакументальныя матэрыялы, сабраныя ў Інстытуце гісторыі НАН Беларусі ў межах ініцыяванай Нацыянальнай аkadэміяй навук Беларусі Усебеларускай акцыі «Народны летапіс Вялікай Айчыннай вайны: успомнім усіх!». Дадзеная кніга з'яўляецца трэцяй з цыкла кніг.

Разлічана на шырокое кола чытачоў: прафесійных гісторыкаў, выкладчыкаў навучальных установ, настаўнікаў сярэдніх школ, студэнцкую і вучнёўскую моладзь, рэкамендуецца для выкарыстання ў навукова-даследчай работе, навучальным і педагогічным працэсе.

УДК 94(476)“1941/1945”(093.2)

ББК 63.3(4Бен)622

*Пры афармленні вокладкі выкарыстаны фотаздымак В. А. Піваварчыка  
з архіва Выдавецкага дома «Беларусь сёгданя»*

Навуковае выданне

**НАРОДНЫ ЛЕТАПІС  
ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ:  
УСПОМНІМ УСІХ!**

**Кніга 3**

Складальнікі:

Літвін Аляксей Міхайловіч,  
Кіенко Дзмітрый Генадзьевіч,  
Крыварат Анатоль Аляксеевіч,  
Ганчарэнка Кірыл Дзмітрыевіч

Рэдактар *T. B. Лапцёнак*  
Мастацкі рэдактар *У. У. Дамнянкоў*  
Тэхнічны рэдактар *M. B. Савіцкая*  
Камп'ютарная вёрстка *H. I. Кацуба*

Падпісана да друку 13.06.2023. Фармат 70×100<sup>1/16</sup>. Папера афсетная. Друк афсетны.  
Ум. друк. арк. 29,9. Ум.-выд. арк. 26,3. Тыраж 500 экз. Заказ 559.

Рэспубліканскэ ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецкі дом «Беларуская навука». Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвалініка друкаваных выданняў № 1/18 ад 02.08.2013. Вул. Ф. Скарыны, 40, 220084, г. Мінск.

Адкрытае акцыянернае таварыства «Транстэкс». Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвалініка друкаваных выданняў № 2/37 ад 29.01.2014. Вул. Чапаева, 5, 220034, г. Мінск.